

Вергілій

Енеїда

Харків
«ФОЛІО»
2025

КНИГА ПЕРША

Ратні боріння й героя вславляю, що перший із Трої,
Долею гнаний, прибув до Італії, в землі лавінські.
Довго всевишня по суші і морю ним кидала сила,
Бо невблаганна у гніві Юнона була безпощадна.
5 Досить натерпівся він у війні, поки місто поставив,
Переселивши у Лацій богів, звідки рід був латинський,
Родоначальники Альби й мури походили Рима.

Музо, про всі ті причини згадай нам, чию він образив
Волю божисту і що так царицю богів осмутило,
10 Що навіть мужа такого побожного змусила стільки
Витерпіть бід і пригод; чи такі вже боги невблаганні?

Місто старинне було, Карфаген, поселенці тірійські
Там оселились, далеко навпроти Італії й гирла
Тібру; було воно повне багатств і до бою завзяте.
15 Місто те, кажуть, Юнона найбільше з усіх полюбила,
Більше ніж Самос. Тут зброя її, тут її колісниця,
Тут, якщо доля дозволить, і влада над світом найвища
Має постати, — вона і тоді вже про це турбувалась.
Чула, одначе, нащадки такі із троянської крові
20 Вийдуть, що вирвуть колись із корінням твердині
тірійські,

Вийде й народ відтіля, цар могутній, в боях переможець,
Лівії всій на загибель: цю нитку вже випряли парки.
З острахом, щоб не збулось це, Сатурнія ще й пригадала
Давню війну, що вела біля Трої за любих аргейців.
25 Ще не затерлись-бо в пам'яті й гніву причини, жорстокий
Біль не ушух, у серці десь тліли й про присуд Парісів
Згадка, і жаль за зневагу краси; й те ненависне плем'я,
Й шана, яку Ганімед тепер має. За все це горіла
Гнівом важким до троянців, що скрізь їх морями носило,
30 Тих, що данайці іще не добили й Ахілл невблаганний
Не докінчив. Не впускала їх довго у Лацій, і довгі
Роки ще, долею гнані, вони десь морями блукали.
Стільки зусиль було треба, щоб римський народ утворити!

Ледве земля сікулійська з очей у них зникнути встигла
35 Й спінені хвилі солоні вони уже різали міддю,
В серці своєму Юнона, предвічну ховаючи рану,
Так розважала: «То я, переможена, діло облишу
Вже розпочате? І не боронитиму я уступити
В край італійський цареві тевкрійців з тієї причини
40 Тільки, що фатум не хоче? Паллада могла чей спалити
Флот весь аргейців, а їх потопити у морі, хоч винен
Був лиш Ойлеїв Аякс біснуватий? Сама вона з хмари
Кинула Зевсів бистрий вогонь і розкидала судна,
Збурила хвилі вітрами й вогнем, що у грудях пробитих
45 Палахкотів, закрутила й на скелю стрімку настромила.
Я ж, яка величаюся тим, що цариця я божа,
Зевсова жінка й сестра, із одним лише плем'ям воюю
Стільки вже років. Чи хто іще схоче вклонитись Юноні
І принести на жертovníку їй свою жертву благальну?»

50 Так розважала Юнона у серці, розлученім гнівом,
І прибула в буревіїв країну, де Австер шаліє,
В землю еольську. Еол тут, в просторій печері замкнувши
Буйні вітри й буревії шумкі, владарює над ними,
В диби заковує, в вежі саджає; вони ж із досади
55 Так у склепіннях гори гомонять, що аж гори лунають

- Гомоном дужим. А зверху Еол, у твердині засівши,
Берло тримає в руках, і вгамовує буйність, і гнів їх
Здержує. А не робив би того, то моря всі, і землю,
Й небо високе б зірвали й світами несли буревії.
- 60 Батько могутній, проте, побоявся цього і в печерах
Темних замкнув їх, ще й гір нагромадив високих ізверху,
Й дав їх під владу царя, який за твердим би законом
Міцно тримать їх умів, попускаючи віжки, як треба.
- Цими словами з благанням звернулась до нього Юнона:
- 65 «Батько богів, всього роду людського володар, Еоле,
Дав тобі владу вгамовувать хвилі, їх вітром здійсмати.
Плем'я, вороже мені, вже пливе по Тірренському морю
Й Трою везе до Італії й здоланих в битві пенатів.
Дай же силу вітрам, потопи кораблі їх в пучині
- 70 Чи розжени їх урозтіч, все море вкриваючи трупом.
Двічі по семеро німф є у мене, краси чарівної;
Найчарівніша на вроду, проте, серед них Дейопея, —
Шлюбом з тобою її поєднаю, признаю твоєю,
Щоб за велику цю послугу вічно жила біля тебе,
- 75 Хай ошчасливить тебе вона, батька, потомством хорошим».

- В відповідь мовить Еол: «Твоя лиш турбота, царице,
Знати, чого побажать, а мені лише те, що велиш ти,
Треба здійснити. Цю владу мені ти даєш, та єднаєш
Ласку Юпітера, й змогу даєш на бенкетах бувати
- 80 Разом з богами, і робиш володарем хмар буревійних».

- Так він промовивши, берло в руках обернув і ним збоку
Гримнув у гору порожню; й вітри, наче в лавах загони,
Мчаться туди, де їм вихід дали; й суходолом спочатку
Вихром гуляють, припали до моря, в основах ворущать.
- 85 Разом і Евр, і Нот полетіли, й на зливи багатий
Африк, і хвилі великі до берега котять. Лунають
Крики мужів, і линви скриплять. Несподівані хмари
Тевкрам і небо, і день уже з-перед очей виривають.
Ніч уже чорна на море злягла. Загриміло склепіння
- 90 Неба, і блискавки густо в ефірі мигають, кругом все

Смертю на місці мужам грозить очевидною. Зразу ж
Сили позбувся Еней, весь потом холодним облився;
Тяжко зітхає і, руки обидві до неба піднісши,
Мовить такими словами: «Сто раз щасливіші герої,
95 Що під високими мурами Трої їм вмерти судилось,
Перед очима батьків їх. О ти, наймужніший з данайців,
Сину Тідея, чом на Ілійських полях не загинув
Я від твоєї правиці? Чом дух не віддав, де суворий
Гектор поліг, повалений ратищем внука Еака,
100 Де Сарпедон ліг могутній і де Сімоєнтова хвиля
Стільки шоломів купає, й щитів, і трупів героїв!»

Ще він не вимовив слів цих, як з півночі вихор із свистом
Бурею злинув, вітрила ударив, зняв хвилю до неба.
Тріснули весла, судно закрутилось і стануло диба.
105 Ось насувається зверху гора водяна прямовисна;
Ті аж на гребні зависли, а тим, розступаючись, хвиля
Дно показала, а там і пісок з глибини вивертає.
Три кораблі здужав Нот і метнув їх на скелі підводні;
В хвилях вони там стирчать, — вівтарями їх звуть італійці, —
110 Мов велетенський під плесом хребет. Три на скелі стрімчасті
Евр під мілини зіпхнув піскові, що аж жалко дивитись;
Прірву загачує ними, піском обгортає навколо.
Той корабель, що ним вірний Оронт із лікійцями їхав,
Перед очима Енея хвиля морська велетенська
115 Б'є у корму, і пірнув стрімголов, у безодню скотившись,
Збитий керманич; аж тричі судном закрутила на місці
Хвиля рвучка, і бездонна пучина його поглинула.
Зрідка спливали в безмежнім просторі крутої безодні
Зброя мужів, і бєрвена, й багатства троянські на хвилях.
120 Вже і міцне Ільйонея судно, і героя Ахата,
Й те, що ним плинув Абант і що плинув Алет староденний,
Буря змогла; усі скріплення палуби зовсім ослабли,
Шпари відкрились і воду ворожу до себе приймають.

Але Нептун запримітив тим часом, що море заграло
125 І зашуміло могутнє, що пущено бурю й на дні вже

Зрушились води стоячі. Ображений тяжко, із моря
Виглянув і понад хвилі підняв він спокійне обличчя.
Бачить, що флот Енеїв по цілому морю розбитий,
Валиться море і небо, здається, уже на троянців.
130 І перед братом не вкрилися хитрість і підступ Юнони.
Кличе він Евра й Зефіра до себе і так до них мовить:

«Так-то вже вашого роду пиха завела вас далеко?
Ви лиш вітри, а посміли без волі моєї й наказу
Небо змішати з землею і горами хвилі підняти?
135 Ось я вам! Зараз же швидко приборкайте хвилі кипучі.
Потім уже не таку вам покуту завдам за провину.
Гей же, рушайте мерщій і вашому панові мовте,
Що не йому над морями знак влади — цей грізний тризубець —
Доля дала, а мені. Хай дикі тримає він скелі,
140 Ваші, Евре, оселі, Еол хай бундючиться там же;
Там, в тих хоробах, нехай у в'язниці вітрів він царює».

Так він промовив; та скорше, ніж слово сказав, заспокоїв
Збурене море, розвіяв згромаджені хмари і сонце
Викотив знову на небо. І вже Кімотоя з Трітоном
145 Судна із гострої скелі, що сили їм стало, стягають.
Сам він тризубцем підважує, сам і піски розгортає,
Море вгамовує й їде по хвилях в легкій колісниці.
Так-то була, як великий народ забунтується часом:
Чернь безугавно лютує, і вже смолоскипи літають,
150 Гостре каміння летить, а зброєю лютість кермує.
Мужа, проте, як побачать, що в них у пошані великий, —
Має-бо він і заслуги, — то змовкнуть, щоб слухати пильно;
Грає на їх почуттях він словами і гнів їх гамує.
Так увесь гомін на морі затиш, коли батько поглянув
155 Ген понад хвилі, проїхав по чистопогідному небі:
Кіньми правує до бігу, мов льоту, й відпружує віжки.

Втомлені люди Енея прямують шляхом своїм просто,
Де побережжя найближчі; і так у Лівійську країну
Їдуть. Там глибоко затишок є в узбережжі, там пристань

З М І С Т

Книга перша	3
Книга друга	25
Книга третя	49
Книга четверта	71
Книга п'ята	92
Книга шоста	118
Книга сьома	145
Книга восьма	170
Книга дев'ята	192
Книга десята	217
Книга одинадцята	245
Книга дванадцята	272